

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՌԻՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆՔԱՆԵՐ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԻՐԸ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՓԵՏՈՒՍ 2. 1898

ԹԻԻ Կ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	ԵՐԵՎԱՆ
Զուարթերես	25
Միակ Եզրակացութիւնը	25
Ստիպող Շարժանութիւնը	25
Աստուծոյ Վրայ Մտածումներ	26
Գրադիտութեան Կանխագոյն Պատմութիւնը	27
Տգիտութիւնը Ե՛րբ Օրհնութիւն է	27
Գործէ Տաղտուկ Եւ Յոգնութիւն Զգալ	28
Անձնասպաններուն Մարմինները Զմեւելու	28
Սովորութիւնը	28
Այլ Եւրոպ	28
Թղթակցութիւնը	29
Զորս Մարդեր	29
Ճշմարիտ Կրօնքը	29
Ձեռնարկութիւն ՅՈՒՍԵՐԸ	29
Զարսանձադի Հոգևոր Ու Կրթական Վիճակը	30
Ո՞վ Տուաւ 230 Ոսկին Մեր Արև. Որբանոցին	30
Արևելեան Որբանոց Ի Պրոսա	30
Աղբեր	30
Հանդէս Քաղաքական	31
Դրամական	32

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օր

Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար կանխիկ 1 1/2 մեծիտիյէ, վեցամսեայն՝ 3/4 մեծիտիյէ: Թղթատարի ծախսը խմբագրութեան վրայ է: Մեկ քերթի գինն է 30 փարս: Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան եւ թղթատարութեան պատկանեալ ամէն գրութիւնը պարտին ուղղուիլ առ. Մր. Հ. Ս. Պարքըմ, Ամերիկացի խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Կողմանէ,

Հ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՈՆԱՏԵՐ

Հ. Ս. ՊԱՐՔԸՄ, ՏԵՐԵՆ-ԻՍՏԱՆԲՈՒԼ

ԶՈՒԱՐԹԵՐԵՍ

Զուարթերես եղիւ: Արտօնութիւնդ է այդ: Զուարթերեսը ողորմածութեան յատկութիւն ունի և երկիցս օրհնեալ է. կ'օրհնէ զինք և իր բարի աղղեցութեան տակ ինկողները: Զուարթերեսութիւնը առօրեայ բարիք է զուարթերեսին և անընդհատ, մշտահոս օրհնութիւն բոլոր իր բարեկամներուն: Արք և կոնայք, տղայք և երիտասարդք զուարթերեսին բարեկամութիւնը կը փնտռեն: Ամէն դուռ բաց է ժպտողներուն առջև: Ընկերային ամէն շրջանակ կ'ողջունէ զուարթութիւնը: Ժպտուն գէմքը բանալի է սրտի և տան: Անով ներդրութիւնը կը թելթեման, հոգեր կը փարատին, և տրտմութիւններ կը վտարուին: Աստուծոյ գահուն մօ-

տեցիր այնչափ որչափ կը ներէ իրեններուն և փայլ և պայծառութիւն ստացիր: Այդ սուրբ և աստուածային հաղորդակցութենէն դարձիւ լուսափայլ գէմքով մը և թող որ այն փայլի և լոյս սփռէ շուրջանակի: Մեծ քաղաքի մը փողոցին մէջ պզտիկ տղայ մը ուղեւորականիլ այնպիսի աեղէ մը, ուրկէ անցնիլ խուռն բաղմութեան և կառքերու անցողադարձին պատճառաւ վտանգաւոր ձեռնարկ էր զօրաւորներուն և մանաւանդ տկարներուն համար, վարանեցաւ պահ մը, ապա զուարթերես մարդէ մը խնդրեց որ զինքն անցընէ: Զուարթ գէմքը դրաւեց տղուն վստահութիւնը: Տղայք սխալ ընտրութիւն չէն ըներ:

ՄԻԱԿ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ կը պատահէր մէկուն որ կ'ըսէ, “Քրիստոս էր մեծ Մարդ մը, մեծ Մարդասէր մը,” պատասխանելու էր, “Այդ չբաւեր: Ըսածդ կ'ամ չափազանց շատ է կ'ամ չափազանց քիչ: Եթէ Յիսուս Քրիստոս Որդի Աստուծոյ չէ ինչպէս ինք կ'ըսէր թէ է, անխելք մ'է և, հազիւ կը համարձակիմ արտաբերել, խաբեբայ մ'է: Եթէ Քրիստոս անխելք էր, ուրեմն անխելքն ամենէն իմաստունն է. ուրեմն անխելքը կրնայ իմաստութիւն սորվեցնել, անխելքը կրնայ իմաստութեան գահը կանգնել երկրի վրայ, անխելքը կրնայ բոլոր սիրտերուն տիրել և արքայից Արքայ և տերանց Տէր ըլլալ:”

Եթէ Քրիստոս խաբեբայ էր, խաբեբան ի՞նչպէս կրնար ոչ միայն առաքելութիւն տալ մարդկութեան, այլ և սերունդէ սերունդ դայն պահպանել: Խնդիրը վէճ չվերցնել: Մարդկային բանականութեան համար չկայ ընդունելի ուրիշ եզրակացութիւն, բայց միայն սա. Քրիստոս Աստուած է: Մարդկային բանականութեան համար, կ'ըսեմ, որ զմեզ կը տանի Աստուծոյ աթոռին առջև, և որ տասնեկնը դարէ ի վեր երբեմն բարձրագոյն գիտութեան կերպարանքով, երբեմն ազնուագոյն արուեստներու կերպարանքով, մեզի կը սորվեցնէ

ըսել սրբոյն Օգոստինոսի և սրբոյն Թովմայի հետ, “Յիսուս Քրիստոս Որդի Աստուծոյ է, վասն զի ըսաւ թէ Ես Որդի Աստուծոյ եմ:”

Այսպէս կը վկայէ ճշմարիտ գիտութիւնը: Սուտ գիտութիւնն ամէն ճիգ կրնայ թափել, կրնայ գիշեր և ցերեկ աշխատիլ Քրիստոսի Աստուածութիւնն հերքելու համար, բայց միակ արդիւնքն է նոր ապացոյց մը տալ ինչպստ իրողութեան մը որ արդէն ապացուցուած է անկիճելի կերպով:

ՍՏԻՊՈՂ ՇԱԲԱԹԱԹԸ

Ամէն մարդու միակ անհրաժեշտ պէտքն է գիտնալ զՔրիստոս, գիտնալ զնա իր ներդրութիւններով և իր յարութեան զօրութեամբ, գիտնալ զնա իբրեւ մեր փրկիչը և մեր կենաց իբրեւ ամենօրեայ հացը և սնունդը, գիտնալ Աստուծոյ սէրը որ մեզի մօտ բերուեցաւ առ նոր Որդւոյն Յիսուս Քրիստոսի ձեռամբ: Այս է իսկական պէտքը կարմրամորթին և սպիտակամորթին: Այս է պէտքը լեռներու և դաշտերու վրայ, հանրագործին վրանին և որսորդին խրճիթին մէջ, աղքատին տնակին և հարուստին ապարանքին մէջ, դիւղի և քաղաքի մէջ: Այս է իմ և ձեր պէտքը երբ կը դորձենք և երբ կը հանգչինք, երբ կը պառկինք և երբ կ'ելենք, աշխատութեան և զուարճութեան տեսն, տան մէջ և տունէն դուրս, ընկերութեան և կենաց ամէն գործառնութեան մէջ: Ինչ որ գիտնալու պէտք ունինք մեր կեանքին մէջ ամէն ժամ և ամէն օր՝ ուս է. գիտնալ զՔրիստոս, գիտնալ Աստուծոյ իմաստութիւնը և զօրութիւնը, որ կը նորոգեն մեր սիրտերը, կը դնեն մեր կեանքերը աստուածային շնորհաց լոյսին մէջ, կը փոխակերպեն զմեզ և կը համակեն Հօր Աստուծոյ ներկայութեան խորին զգացումով ի ձեռն Սուրբ Հոգւոյն զոր նա թափած է ամէն տեղ: Այն ատեն պիտի փափաքինք որ ամէն մարդ հաղորդ ըլլայ մեր ուրախութեան, պիտի զգանք թէ օրհնութեան նոյն ժառանգութիւնը սահման-

ուած է ամէն մարդու համար, և Գրիգորի սէրն զմեզ պիտի ստիպէ մեր կրցածն ընելու որպէս զի անոր շնորհքը քարոզուի ուրիշներուն: Պօղոս առաքեալին հետ պիտի զգանք «Գրիգորի անձնելի ճոխութիւնը», և պիտի ըսենք, Պարտական եմ, պարտական եմ, և որչափ իմ կարողութիւնս ներէ՝ պիտի հռչակեմ թէ «Աւետարանը Աստուծոյ զօրութիւնն է բոլոր հաւատացեալներուն փրկութեան համար»:

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՎՐԱՅ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

[Խմբագրական]

Անցեալ կիրակի օր, մինչ թերթերէս մին կը կարդայի, հանդիպեցայ սա թերթերուն թեան. «Նոր տարւոյ առթիւ տուած որոշումներէդ մին ըլլայ Աստուծոյ վրայ աւելի ստէպ մտածել»։ Նոր կամ ինքնատիպ բան մը չկայ այս թերթերուն մէջ, եւ սակայն այդ նախադասութիւնն աւելի ազդեց իմ վրաս քան որ եւ ինչ ուրիշ խօսք զորս այն օրը կարդացի թերթիս էջերուն մէջ, եւ իմ ուշադրութիւնս յօրէ անտի ստէպ կը դառնայ նոյն թերթերուն մէջ: Մենք նոր գաղափարներ լսելու պէտք չունինք այնչափ որչափ լաւ ըմբռնելու նշանակութիւնն այն գաղափարաց որոնք արդէն մեզի ծանօթ են:

Ինչպէս մարմնոյ առողջութիւնը կ'ազդուի օդէն զոր կը շնչենք, նոյնպէս մեր հոգիներուն առողջութիւնը կ'ազդուի այն գաղափարներէն զորս սովորաբար կ'ընդունինք: Այդ գաղափարները կրնան մաքուր եւ կազդուրիչ ըլլալ, կրնան նաեւ ախտաւոր եւ մահաւոր ըլլալ: Կ'ըսենք թէ մարդ իր ընկերակիցներէն կը ճանչցուի: Այս՝ առհասարակ չիտակ է, վասն զի մարդոց գաղափարներն ընդհանրապէս իրենց մտերիմ ընկերներուն գաղափարներուն նման են: Սակայն կրնայ մարդ ապրիլ ցածազգի եւ անկեալ մարդոց մէջտեղ անոնց օգտակար ըլլալու նպատակաւ, ինչպէս Քրիստոս «մաքսաւորներու ու մեղաւորներու բարեկամ» եղաւ: Այդպիսին անարգներու մէջ է, բայց անոնցմէ չէ՝ իր խորհուրդները բարձր եւ մաքուր են: Ուրիշ մը կրնայ բարիներու եւ ազնիւներու մէջտեղ բնակիլ, եւ սակայն իր խորհուրդները կրնան ստորին եւ շահախնդրական ըլլալ: Կրնայինք բացարձակ ստուգութեամբ ճանչնալ մարդու մը նկարագիրը, եթէ միայն կարենայինք զիտնալ անոր առօրեայ մտածումները:

Խորհուրդներու մէջ ամենէն օգտակարը եւ ամենէն ազնուացուցիչն այն է որ Աստուծոյ վրայ է: Ուրիշ ոչ մէկ գաղափար վստահութեան կողմէ կրնայ բազմապատկել անհուն զօրութեան, իմաստութեան եւ բացարձակ բարոյական կատարելութեան տէր էակի մը գաղափարին հետ, էակի մը՝ որ ամէն տեղ ներկայ է: Պրահմիստան ճգնաւորն իր ժամանակը կը նուիրէ Աստուծոյ վրայ մտածելու: Որչափ հնար է, կը ջանայ իր մէջ խեղդել մարդկային ամէն բաղձանք եւ կիրք, շատանալ կեանքի սլահպանման անհրաժեշտ եղող ամենէն սակաւ եւ ամենէն նախնական բաներով եւ մարդկային ամէն զբաղումէ եւ շահէ հրաժարիլ, որպէս զի նստի եւ մտածէ Աստուծոյ վրայ ժամերով: Սակայն իր կրօնին հիմնական սկզբունքն է համայնաստուածութիւն: Նա կը հաւատայ թէ իր հոգին եւ բոլոր հոգիներն են աստուածութեան ընտանիք, կամ

տիեզերական մեծ մտաց ընկոյրներ որ մեղքով պղծուած են եւ պարտին մաքրուիլ որպէս զի դարձեալ ընկղմին աստուածութեան մէջ: Մենք այսպէս չենք նայիր Աստուծոյ վրայ: Ոչ միայն անհունապէս մեղմէ վեր է Նա, այլ եւ յաւիտենապէս մեղմէ անջատ եւ ուրոյն: Մենք անոր էութեան մասերը չենք, այլ անոր արարածներն ենք ոչինչէ ստեղծուած, եւ իր պատկերին պէս ստեղծուած: Մենք այնչափ դատ ենք Աստուծոյ որչափ երկիրս արեւէն, սակայն մեր հոգեւոր կեանքին համար նոյնչափ պէտք ունինք անոր վրայ մտածելու որչափ երկիրս իր վրայ գտնուած զանազան կենսաւորներուն համար պէտք ունի արեւին ճառագայթներուն: Սաղմոսերգուն մարդուն բարոյական անկման մեծութիւնը կը յայտնէ սա խօսքով. «Բոլորովին անոր մտքին մէջը Աստուած չկայ»: Այսու ամենայնիւ Աստուած մեղմէ շատ վեր կը թուի, եւ ծանօթութիւնը զոր անոր վրայ կը ստանանք Բնութեան լուսով՝ մակարեւորութեամբ կը ստանանք: Ինչպէս կ'ըսէ Պօղոս, «Իր զօրութիւնը ու աստուածութիւնը» կը տեսնենք այն բաներուն մէջ զորս ինք ստեղծեց, եւ սակայն կը զգանք թէ կը կարօտինք աւելի յստակ յայտնութեան մը իր բարոյական նկարագրին նկատմամբ, եւ այդ յայտնութիւնը կ'ընդունինք շնորհիւ մարդացեալ Յիսուսի: Փիլիպպոսի «Տէր, Հայրը մեզի ցուցուր» խնդրքը բնական խնդիրք էր, վասն զի նա դեռ հասկցած չէր թէ Քրիստոս եկաւ Աստուծոյ նկարագիրն յայտնելու համար: Անոր արուած պատասխանը ամէն մարդու համար է: Քրիստոս ըսաւ անոր, «Ան որ զիս տեսաւ՝ Հայրը տեսաւ», եւ աւելի ետքը նոյն զիշեր աղօթեց, «Որ ճանչնան քեզ մի միայն ճշմարիտ Աստուածդ, ու Յիսուս Քրիստոսը՝ որն որ դուն խրկեցիր»: Առաջին ճշմարտութեան ծանօթութիւնը առանց երկրորդին չէր կրնար ըլլալ: Սակայն Բնութեան Աստուածը եւ շնորհաց Աստուածը մէկ են, եւ եթէ ունենանք ճշմարիտ որդիական հոգի՝ պիտի տեսնենք զՆա երկուքին մէջ ալ: Դաւիթի նման պիտի ըսենք, «Երկինք Աստուծոյ փառքը կը պատմէ, ու երկինք հաստատութիւնը անոր ձեռքը գործերը կը ցուցնէ»: Եւ Պօղոսի նման պիտի ուրախանանք Քրիստոսով որ է «Աստուծոյ զօրութիւնը եւ Աստուծոյ իմաստութիւնը»:

Աստուծոյ վրայ այսպիսի մտածութիւն թանկագին կ'ընծայէ մեր կեանքը: Ոչ մէկը որուն մտածումները յաճախ իրենց նիւթ ունին Քրիստոսով յայտնուած Աստուածը, երբեք երկար առին խնդրոյ առարկայ ըրած է թէ կեանքը կ'արժէ՝ ապրիլ: Մեր կեանքը կը փառաւորուի անոր աղբիւրին միջոցաւ: Մեր կեանքը ընդունեցինք անհունապէս Բարի եւ Սիրող էակին ձեռքէն, եւ թանկագին ըլլալու է: Կեանքը արհամարհողներն են որ կը ձանձրանան կեանքէն, կը տեսնեն մարդոց վատութիւնը եւ անձնասիրութիւնը, կը տեսնեն ոչնչութիւնը այն բոլոր նպատակներուն որոց ետեւէ են մարդիկ, ինչպէս նաեւ ամէն աշխարհային յաջողութեան անստուգութիւնը եւ անցաւորութիւնը, եւ զգուհանք ետ կը քսուին: Ասոնք պարտին վեր նայիլ: Իրենց առնչութիւնը միայն մարդոց հետ չէ, այլ նաեւ Աստուծոյ հետ: Եթէ մեր ձեռքն անցնէր գործիք մը որուն ինչ բանի գործածուիլը եւ արժէքը չհասկընայինք՝ թերեւս նեղեցինք զայն իբրեւ անարժէք բան մը, սակայն եթէ մեզ ըսուէր

թէ էտիսընի ձեռքով շինուած է, թէ մեծ ջանք ու աշխատութիւն արժած է եւ թէ էտիսըն շատ թանկագին բան մը կը նկատէր զայն, յայնժամ տարբեր պիտի խորհէինք: Արդ, մենք Աստուծոյ ձեռագործն ենք, Քրիստոսի միջոցաւ կը տեսնենք թէ Աստուած ո'րչափ թանկագին կը համարի մեզ: Նա չկրնար խաբուիլ մարդուն հոգիին արժէքին մասին, եւ այդ հոգիին համար տուաւ իր միածին Որդին: Եւ երբ կը ջանանք հասկնալ զայս, կ'իմանանք թէ մեզ ստեղծած է ապրելու ոչ թէ ստորին եւ աշխարհային նպատակներու համար, այլ զինք փառաւորելու, եւ իր գործը աշխարհի մէջ յառաջ տանելու համար:

Աստուծոյ վրայ մտածում նաեւ կը չինէ մեր նկարագիրները: Այն աղան որ իր հօրը վրայ կը սքանչանայ՝ չգիտեր թէ հեղինակն անոր նման կ'ըլլայ: Իր հօրը խօսակցութեանց մտիկ կ'ընէ եւ կը զլուէ իր հօրը գործերը, եւ ուրիշներ կը տեսնեն որ նա տակաւ իր հօրը պէս կը խօսի ու կը գործէ: Եթէ շարունակ իր անձին վրայ մտածէ, նմանողութիւնը այնքան շուտով պիտի չգործուի: Կը փափաքի հօրը նմանիլ, սակայն՝ նմանողութիւնը կը գործուի ոչ այնքան ուղղակի ջանքով որքան անդիտակ ցոյցումամբ: Սակայն այս ցոյցումամբ յառաջ բերելու համար իր հօրը պատկերը միշտ մտքին առջեւ ունենալու է: Կայելին կը ցուցնէ միայն այն բաները որ իր առջեւ են: Եւ մինչ կը նայինք Քրիստոսով յայտնուած Աստուծոյ նկարագրին վրայ եւ մեր անձերը մոռնալով Անոր վրայ կը մտածենք՝ Քրիստոսի նման կ'ըլլանք: Ոչ ոք երբեք յաջողած է չինելու ազնիւ նկարագիր մը միայն իր վրայ մտածելով: Կենդանագիր նկարողը կ'ուզէ որ նկարելիք անձերը իր առջեւը նստին, եւ երբ կը նկարէ առաջին ձեռքուն բացակայ եղած առին, պատճառն այն է որ անոնց դէմքերը յոյժ յստակօրէն պատկերուած են իր մտքին մէջ: Լուսանկար առնելու համար պէտք չկայ վրձինի, կամ արձանագործի գրիչի: Եթէ լուսանկարչին տախտակը ըստ պատշաճի պատրաստուի, պատկերը ինքիւրմէն կը նկարուի արեւին օգնութեամբ: Այնպէս ալ եթէ մեր սրտերը ըստ պատշաճի պատրաստուած են, լոկ Քրիստոսի պատկերը մեր մտքերուն առջեւ պահելու ենք եւ Սուրբ Հոգին հոն պիտի տպէ անոր նմանութիւնը: Քրիստոսի վրայ նայած առնչութիւն նոյն պատկերին պիտի փոխուինք:

Աստուծոյ վրայ մտածումներ նաեւ կ'օգնեն մեզի ծանօթանալու անարգ մարդոց արժէքին եւ անոնց մէջ պահուած հնարաւորութեանց: Մարդոց մէջ կայ մտաւորականութեան ազնուապետութիւն մը: Ողջամիտ գաղափարներ, արամբանելու զօրաւոր կարողութեան եւ վառվառ երեւակայութեան տէր անձինք, այն անձինք որ ամէն հասարակութեան մէջ առաջնորդներ են, կը ճանչնան իրենց գերազանցութիւնը հասարակ մարդոցմէ որոց վրայ յաճախ արհամարհանք կը նային իբրեւ ստորադաս էակներ: Սակայն եւ այնպէս, Աստուած այսպէս չնայի անոնց վրայ: Աստուած կը ճանչնայ զանոնք ու եւ մարդէ աւելի, եւ երբեք անոնց հետ չվարուի իբրեւ ոչինչ արարածներու հետ: Յիսուսի ոտքերը օծող կինը որ մեղաւոր մըն էր, իր փառիսեցի հիւրընկալին համար միայն լքեալ, գարշելի մէկն էր, եւ այնքան գարշելի որ նա կը խորհէր անկէ եւ չէր ուզեր որ իրեն զպիլ որպէս զի

չպղծուէր: Գրիստոս կը տեսնէր այդ մեղաւոր կնկան հողին արժէքը եւ անոր ապաշխարող եւ երախտագէտ սրտին բարեկամութիւնը: Հոգեւորականները: Հոգեւորականները եւ Հրեայ ակնաւորները: Հոգեւորականները եւ Հրեայ ակնաւորները համար խաչին վրայի աւագակն էր արիւնով արատաւորուած չարագործ մը միայն, որ ոչ յարգանաց ոչ գթութեան արժանի էր: Յիսուսի համար այդ աւագակնը այնքան թանկագին էր որ նա վայրկեան մը մոռցաւ իր անձին սոսկալի տանջանքները զնա վստահացնելու համար թէ ընդ հոգւոյ Դրախտին մէջ պիտի ըլլար: Եթէ երբեք կը փորձուինք մարդիկ անարգել ստորին եւ տգէտ ըլլալուն համար, մենք մեղի հարցնենք թէ Աստուած ինչպէս կը նկատէ զանոնք:

Դարձեալ, Աստուծոյ վրայ մտածողները կ'օգնեն մեզի նեղութիւնները կրել առանց տրտուելի: Մովսէս «Համբերեց՝ որպէս թէ Անտեսանելին կը տեսնէր»: Գիտէր թէ ցորչափ Աստուծոյ կամքը կը կատարէր, Աստուծոյ իր Բարեկամն էր եւ իր Օգնականը, եւ թէ ամէն բան բարիի գործակից պիտի ըլլար: Գրիստոսն անոր զերծ չեն նեղութիւններէ: Կը կարօտին անոնց, «քանզի ո՞ր որդին է ան՝ որ հայրը չպատժեր զնա»: Աստուծոյ ընթացքը չէ բոլոր նեղութիւնները չար մարդոց զրկել եւ բարի մարդիկ բոլորովին զերծ պահել ցաւերէ եւ տառապանքներէ: Ասոնք ամէն մարդ ալ ունի, եւ սակայն մեծ տարբերութիւն մը կայ: Նա որ Աստուծոյ կը նայի եւ Անոր ճամբաներուն վրայ կը մտածէ, գիտէ թէ Աստուած զինք չէ թողած անպաշտպան: Կը կրէ ճիշդ այնքան նեղութիւն որքան օգտակար է իրեն համար եւ մնացեալին Աստուած կ'ազատէ զինք: Գիտէ թէ նոյն իսկ իր տղուն, երբ նա հիւանդանայ, կու տայ այնքան դառն դեղ որքան կը կարծէ թէ օգտակար պիտի ըլլայ անոր, եւ ոչ կաթիլ մ'իսկ աւելի, գիտէ նաեւ թէ Աստուած Հայր է եւ իր զաւակներուն համար անհուն գութ ունի:

Եթէ գործադրենք այս յօդուածին սկիզբը յիշուած թելադրութիւնը եւ մեր մտածումները ամենէն աւելի իրենց նիւթ ունենան անհունապէս Սուրբ Էակին ներկայութիւնը, տարակոյս չունիմ որ պիտի քաղենք այս բոլոր օգուտները եւ ուրիշներ ալ:

ԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆԽԱԳՈՅՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ամէլիա Պ. Էտուըրտ Գրեյսթըն Բիւլէին յանձնած իր «Վիպասանութեան Արուեստը» վերնագրով յոյժ շահեկան յօդուածին մէջ այսպէս կ'ընէ.

Աշխարհիս մէջ վիպասանութեան հնազոյն օրինակներէն մին որ իր գոյութիւնը պահած է նախնի եւ արդի շատ մը պետութեանց ծագմանէն եւ անկմանէն ետքը, եզրափակման վիպասանութիւն մըն է որ կ'անուանի «Պատմութիւն Երկուց Եղբարց» Անոր ընագիր ձեռագիր օրինակն ունինք Բրիտանական Թանգարանին մէջ: Դրուած է պապիրոսի տանեկինը թերթերու վրայ մեկնական մաքուր տառերով եւ ձեռագիր էնանա անուն թերագրի գպրի մը ասկէ իւր երեք հազար երկու հարիւր տարի առաջ: Այս յոյժ յարգելի եւ թանկագին գրութիւնը Իտալիոյ մէջ գնեց Մատամ Թորպինէ որ ծախեց յետոյ Բրիտանական Թանգարանին տեսուչներուն: Յիշեալ հնութիւնն այժմ կը կոչուի «Տ'Օրպինէի Պապիրոս»:

Ոչ ոք կը կարծէր թէ նախնի Եզրափակման

վիպասան էին եւ վիպասանութիւն կարգացող, մինչեւ որ Մատամ Թորպինէ գնեց իր հաշակաւոր պապիրոսը յամին 1857: Եւ րոպայի եզրափակմանը մեծապէս զարմացան երբ տեսան որ այս «Ծանրաբարոյ եւ մեծարոյ անձնաւորութիւնը» որոյ մոմեաւորները այսպէս մեծ յարգ կ'ընդունին, մեր ժամանակի ճաշակներուն նման թեթեւ եւ չնչին ճաշակներ ունէին: Այդ ժամանակէն հետէ հին Եզրափակման շատ մը ուրիշ կեղծ պատմութիւններն ի լոյս եկան, ցամաքի եւ ծովու վրայ արկածներու պատմութիւններ, գիւթեղու եւ մոգելու պատմութիւններ, մինչեւ անգամ պատմութեան ձեւով գրուած վիպասանութիւններ եւ ոգիներու պատմութիւններ: Այս գիւտերը նոր լոյս սփռեցին գրադարութեան վաղեմագոյն պատմութեան վրայ: Անոնք կը ցուցնեն մեղի թէ Եզրափակման ոչ միայն բոլոր մեր արուեստներուն եւ բոլոր մեր գիտութիւններուն ծննդավայրն է, այլ թէ Նեղոսի Հովիտը ճշմարտեւ վիպասանութեան որորանն է: Հերոդոտոս Եզրափակման աղբիւրներէ՝ հանած է շատ մը պատմութիւններ զորս պարզմտութեամբ ընդունելով իրեւ իրողութիւններ՝ գրած է իրեւ պատմութիւն. եւ Միջին Դարուց արաբ առասպելաբանները այս աղբիւրներէն կը հանեն «Հազարեամէկ Գիշերներ»ուն շատ մը մեղ ընտանի պատմութիւնները: «Նաւաբեկեալ Նաւաղը» որ Նեղոսէ մինչեւ Նուպիա եւ անկէ ալ բաց ծովը նաւարկելու հիւանալի մեծագործութիւնը կ'ընէ, կ'իյնայ Սինպատ նաւավարին պէս օձերու բնակարան կղզւոյ մը վրայ:

Մենք արդի վիպագիրներս հաճոյք կը զգանք երբ մեր վէպերը ընդունելութիւն կը գտնեն շատ երկիրներու մէջ եւ կը թարգմանուին շատ լեզուներու. բայց եթէ անոնք փորձուին այս փորձաքարով, «Պատմութիւն Երկուց Եղբարց» վիպասանութիւնը կը նմանեցնէ մեր այժմու բոլոր յաջողութիւնները: Վասն զի կը գտնենք որ այդ վիպասանութիւնը մուտ գտած է ամէն դարու եւ ամէն քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ:

Արդարեւ շատ զարմանալի բան է որ վէպեր եւ առասպելական պատմութիւններ գրած ըլլան Եզրափակման գպիրները Բերրոն եւ Տայանիս քաղաքներուն հիմնադրութենէն առաջ: Եւ պէտք է յիշենք որ այս վաղեմի վիպասանութիւնները ակն եւ աղբիւրն են միջնադարեան եւ արդի ժամանակաց բոլոր այգօրինակ գրականութեան: Կ'երեւի թէ Միջնադարացի մէջ բնակող մեծ ազգերը չունէին բանաստեղծութեան գաղտնի Պոսիքայի, Վարքայի, Բարեկոնի, Նինուէի կաւեղէն գրանները եւ պնակիտները տակաւին տուած չեն ժողովրդական վէպի կամ ժողովրդական երգի ձեւով բան մը: Չաստուածներու եւ գիւցազանց պատմութիւններ, պատերազմներու նկարագրութիւններ, օրացոյցներ, պայմանագրութիւններ, յիշատակարաններ, մոգական բանաձեւեր եւ նմանիք մեղ հասած են լիովին այս տղեղ, գործնական եւ յոյժ անհաճոյ ժողովրդոց գրատուններէն. բայց ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ՝ որ զանոնք մեր հետ հպման մէջ գնէ երեւակայութեան կամ համակրութեան հասարակաց հիման մը վրայ: Վասն որոյ երբ կեղծ պատմութիւններ չենք գտներ Եզրափակման մէջ, չենք գտներ նաեւ երկար ժամանակ Արեւելքի մէջ, եւ կը գտնենք Արեւմուտքի մէջ, ի Յունաստան եւ ի Հռոմ:

ՏԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԲ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Է
Արդի գիտութիւնը շատ մը զարմանալի գիւտեր ըրած է, բայց դժբաղդապէս ամէն գիւտ ընդունելի չէ: Ի վեր հանած է Բնութեան գեղեցիկ գործերը, բայց ի վեր հանած է նաեւ անոր կործանարար գործութիւնները: Մարդ ո՞րչափ աւելի ուսումնասիրութիւններ ըրած է՝ այնչափ աւելի խառնաշփոթ գտած է պայմանները, եւ այնչափ աւելի վտանգներ տեսած է: Ուր որ ամէն բան զրոտանց սիրուն տեսած է՝ ներսուանց վնասակար տեսած է: Մանրագիտակը յերեւան բերած է մանրիկ ահուկի բաներ, որք նուազ ահուկի չեն ըլլար մանր ըլլալով: Հեռագիտակը որ իր հեռատես աչքով կը յածի երկիրներու մէջ, գուշակած է սոսկալի թխար աղէտներ: Ծառ բաներ որ բարերար կը կարծուէին, յետոյ հասկցուեցաւ որ վտանգաւոր են, եւ շատ բաներ որ անվնաս կը կարծուէին, յետոյ հասկցուած է որ մահացու են: Ապացուցուած է որ բարիքները չարիքներուն հետ թեւ թեւ տուած կ'երթան: Մեծ բարիքը միշտ իր հետ ունի լիքը չարիքներու արքանեակներ:

Տարիներ առաջ մարդիկ խաղաղ վստահութեամբ կ'ապրէին համարելով թէ ինչ որ կայ՝ ուղիղ է: Ամէն բանի հաւատք կ'ընծայէին: Այսօր մարդիկ ոչ մէկ բանի հաւատք կ'ընծայեն: Են ճանապարհորդներու նման որ կը քալեն մահուան չուքի ճորին մէջէն՝ իրենց վրայ եւ շուրջ զգալով թանձր արհաւիրք զորս չեն կարող տեսնել: Անոնք հասկցած են հիմա թէ նոյն իսկ օդը որ երբեմն կը համարուէր կենսատու նեկտար, լեցուն է կատաղի ֆիւրիոսներով որ կը վնասեն թէ ո՞վ լափեն: Կ'երեւակայեն թէ իրենց նենգաւոր թշնամիները թառած են ճաշարաններու աթոռներուն վրայ, իրենց գլուխը բարձր բռնած նստած են չրջաբերող ստակին վրայ, կը թռչին ուսէ ուս, անցող զարձոյ բազմութեան մէջ: Հասկցած են թէ ջուրը զոր կը խմեն, խիտ առ խիտ լեցուն է կենսաւորներով եւ սոսկալի հիւանդութեանց սերմեր կը պարունակէ: Հասկցած են թէ այսինչ ուտելիքը վնասակար է ջրդերուն, այնինչ կը տաքցնէ արիւնը, այնինչ գրգռաւորաւոր է, եւն., եւն.: Հասկցած են թէ առողջաբանական հարկաւոր կարգադրութեանց — զոր օրինակ ականներու եւ բնակարանաց հովահրութեան — հարեւանցի նայիլը կը վնասեն առողջութեան, եւ թէ պատշաճ պայմանք շատ հազուադիւս են: Գիտութիւնը միայն հանապազօրեայ գործառնութեանց մէջ մարդուս սպասող վտանգները ցուցած չէ: Մարդկային ամէն գործառնութեանց մէջ չարիքներ յերեւան հանած է: Գիտութեան աղբարարող ճայնը աղէտներ կը յայտարարէ, աղէտներ՝ արդիւնք բաւական մարմնամարդի պակասութեան, արդիւնք մարդկային ազգին շատ արագ բազմանալուն, այնպէս որ երկիրս անկարող ըլլայ պահել զայն, արդիւնք երկրիս իր պարունակէն դուրս նետուելով արեւին տօթակէզ ծոցը վազելուն:

Չգայուն հոգիներ սարսափահար կ'ըլլան երբ կը մտածեն թէ ինչպէս անգոր են իրենց կեանքը եւ առողջութիւնը պահելու եւ յաջողութիւն գտնելու գիտութեան այս ճիւղներուն երեսէն: Ինչ ուտելու են, ինչ հագնելու են, ինչ կրնան ընել ապահովութեամբ երբ ամէն բան մահ եւ չարիք կը նիւթէ: Չեն համարձակիր խմել իրենց սիրելի

խառնուք: Կը հրաժարին իրենց սիրելի համադրանքներէն: Կը վախճան իրենց ընկերներուն դպչելէ, կամ երկաթուղոյն անխնայութենէ փոխին (ֆալշ) հպելէ: Կը վախճան մարդկային ամէն տեսակ վիճակներէ, պարագաներէ: Կը վախճան թէ եթէ բժշկին սենեակն երթան՝ ակտերով պիտի վարակին, եւ անոր դանակը իրենց արիւնը պիտի թռնաւորէ: Անորեայ կեանքին մէջ հազարաւոր բաներէ կը վախճան: Բայց նոյն ժամանակը դեռ կ'ապրին:

Ստոյգ է որ զիտութիւնը շատ ճշմարտութիւններ յերեւան բերած է, եւ անոր ազդարարութիւնները արժանի են ուշադրութեան: Բայց զիտութեան ազդարարութիւնները բոլոր ուրիշ խրատներու, յորդորներու նման պէտք է որ խոհափանութեամբ լսուին եւ հասարակ դատողութեան համաձայն: Պէտք է յիշել թէ բժիշկները երբեմն իրարմէ տարբեր դատումներ կ'ընեն, եւ մէկուն եւ կամ քանի մը բժիշկներու վճիռը հարկաւորապէս զիտութեան վճիռը է: Դարձեալ, ճշմարտութիւն մը կրնայ շատ անգոյշութեամբ գործածուիլ: Պարագաները եւ անհատը կը տարբերին իրարմէ, եւ ինչ որ օգտակար է այսինչ պարագային մէջ՝ կրնայ վնասակար ըլլալ ուրիշ պարագաներու մէջ կամ ամօքումներ պահանջել: Խստացած եւ թերահաւատ անձին կը թուի թէ եթէ կեանքը իսկապէս շրջապատեալ է վտանգներով, զարմանալի է որ մարդիկ ապրին սերնդէ սերունդ եւ աճին բազմաւան աշունց ամենուն մէջ, եւ այս առանց այդ վտանգներուն գոյութեան վրայ ծանօթութիւն իսկ ունենալու: Եթէ մեր նախահայրերը առանց բան մը զիտալու ծածկեալ չարիքներու այս զարմանալի գետերուն վրայ, կարող եղան անխնայ ապրել, մենք ինչո՞ւ չկրնանք: Վտանգի ծանօթութիւնը միթէ աւելի՞ ընդունակ կամ անթափայ Գլենէ անոր: Ո՞ր է իմաստութիւնը որ պարտի զոյգ ընթանալ աճեցող զիտութեան հետ: Բնական կերպով ապրել եւ Բնութեան վրայ վստահութիւն ամենէն ազէկ պահպանութիւնն է այսպիսի չարեաց դէմ: Հասարակ դատողութիւնը հակախնայական զեղերուն լաւագոյնն է, եւ գործը դարմաններուն լաւագոյնը:

ԳՈՐԾԷ ՏԱՂՏՈՒԿ ԵՒ ՅՈՒՆՈՒԹԻՒՆ ԶԳԱԼ

Լաւ հասկցուած իրողութիւն մըն է որ, կ'ըսէ Մասաչուսեցի Բժշկական Օրագիրը, ոչ թէ գործն է որ կը սպաննէ, այլ՝ անկէ զգացուած տաղտուկը եւ նեղութիւնը: Եւ այս խօսքն հիմ բռնուելով շատ զգայուն եւ՝ օգտակար առողջաբանական ճառեր խօսուած են վերջին տարիներուս մէջ: Անոնց ամենուն եղբայրացութիւնը սա է. Ուղեղի աշխատութիւնը կը նպաստէ առողջութեան եւ երկայնակեցութեան, իսկ ուղեղի նեղութիւնը եւ յոգնութիւնը յառաջ կը բերէ հիւանդութիւն եւ կարճակեցութիւն: Այս նախադասութեան ճշմարտութիւնը եւ մեր շուրջ տեսնուած բաներուն յարմարութիւնը բաւական բացայայտ է. բայց ազէկ է որ այսպիսի նիւթեր շարունակ քննութեան եւ հետազոտութեան առարկայ ըլլան: Մտաւորական աշխատութեան կեանք մը, թէպէտ սաստիկ, ինչպէս մեր բարձրագոյն ատենաներուն դատաւորներուն, կամ ուսանողաց եւ դրական պաշտօններուն նուիրեալ անձանց աշխատութեան կեանքը, եթէ դերձ է զրգոյնմէ, յուզումէ, եւ ի գործ կը դրուի կանոնաւորութեամբ, ոչ միայն երջանիկ է,

այլ՝ կը տեսնուի նաեւ որ կը նպաստէ մարմնոյ առողջութեան եւ երկարակեցութեան: Ընդհակառակն մտաւոր հոգեր, հանգերձ սանձալիափառներով, եւ այնպիսի զբաղումներ որք իրենց բնութեամբ ենթակայ են բազդի եւ վիճակի մեծ փոփոխութիւններու, եւ պատճառ են մշտնջենաւոր անձկութեան, հզօրագոյն անձանց կեանքերը կը մաշեցնեն: Ամէն մարդ տեսած է այնպիսիներ որոց կանխագոյն մտաւոր կըթուծուին թերի էր, եւ որոց ձանձրալի էր գրեւ զործը, իրենց միջակային տարիքին մէջ մեծ ձեռնարկներու սկսան, լեցուցին բեռնաւորեցին իրենց յիշողութիւնը կնճռոտ գործերու հաշիւներու գէշով, լոկ այն պատճառաւ որ իրենք աւելի զերեւալ կը յիշէին քան զը գրէին: Այսպիսեաց ինչ ինչ տեսակ իրողութեանց մասին յիշողութիւնը ստուգիւ հիւանալի է շատ անգամ. բայց աշխատութիւնը վերջապէս խիստ գաղով կը մեռնին անոնք ժամանակէն առաջ: Մեր դպրոցական աշակերտաց ուղեղի յոգնութիւնը կրնայ նոյն ընդհանուր նախադասութեան ճշմարտութեան օգտակար լուսաբանութիւններ հայթայթել, բայց կը զգուշանանք յառաջ բերելէ: Մի յոգնիք:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ ԶՄՈՍԵԼՈՒ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդկային մարմինները զմասելու գործողութիւնը այժմ կը կատարուի զիազարդներու ձեռքով, եւ քիչ բժիշկներ կը գտնուին հաւանականապէս որ երբ կանչուին գործողութիւնը կատարելու համար, կարող ըլլան յաջողիլ առանց զիմեղու իրենց գիրքերուն եւ լիովին նիւթին ծանօթանալու: Հին ժամանակները բանը տարբեր էր. եւ մասնաւորապէս Գաղղիոյ մէջ, ուր եւտասներորդ դարուն վերջերք, Կըսէ Ռեմի-Սթրենթը, բժիշկներ յաճախ կը հրաւիրուէին զիակներ զմասելու, թէպէտ գործողութիւնը անձնասպաններու մարմիններուն վրայ կը կատարուէր միայն: Բայց ինչո՞ւ անձնասպաններու զիակները կը զմտուէին, եւ ինչ կերպով կը կատարուէր զմասելու գործը:

«Անձնասպանութիւնը», կ'ըսէ Պէքքարիա, «այնպիսի յանցանք է որ կը թուի թէ չկրնար պատժի ենթարկուիլ, վասն զի այսպիսի պարագայի մէջ պատժը տրուած կ'ըլլայ անզգայ եւ անկենդան մարմնի կամ անմեղներու: Արդ, որ եւ իցէ պատժ որ կրնար տրուիլ յանցաւորին անկենդան մարմնին, ուրիշ ազդեցութիւն պիտի չընէր հանդիսատեսներուն, բայց միայն ինչ ազդեցութիւն որ պիտի ընէր արձանի մը խորագանի հարուածներ տրուիլը:

Եւ սակայն Գաղղիոյ Պրիթանի դաւառին սովորութիւնն էր, ինչպէս նաեւ Գաղղիոյ մէջ առ հասարակ, եթէ ոք ինքզինք սպաննէր յատուկ զիտամբ, ոտքերէն կը կախուէր եւ յետոյ կը քաշուէր մարդասպանի մը պէս եւ իր զոյքերը կը ծախուէին գնել ուղողին: Երբեմն ալ զիակը երեսի վրայ կը կապուէր պատգարակի նման բանի մը, եւ կը քաշուէր փողոցներուն մէջէն աղբի սայլի մը ետեւէն զոր կը քաշէր հանրային զահիճը, երեք ժամ կը կախուէր ոտքերէն հրապարակի մը մէջ կանգնուած կախաղանէ մը, եւ այնուհետեւ կը նետուէր ականի (լապլ) մը մէջ, նաեւ կը հրամայուէր անձնասպանին բոլոր յիշատակները ջնջել եւ անյայտ ընել ի սպառ:

Բայց այսպիսի որ եւ իցէ բաներէ առաջ

զիակը դատաստանի կը քաշուէր դատաւորի մը առջեւ որու պարտականութիւնն էր դատաստանին սկիւղ պաշտօնական քննութիւն մը կատարելով անձնասպանութեան յարակից պարագաներուն վրայ, թէ ո՞ր տեղի ունեցաւ այն, թէ մեռնողը ինչ տեսակ կեանքով կ'ապրէր եւ ինչ սովորութիւններու եւ ունակութիւններու տէր էր, եւն: Այս գործը կը յանձնուէր արքունի գործակալին, եւ յետոյ կը հրաւիրէին անձնասպանին ամենէն մօտ ազգականը եւ ժառանգները փողերով՝ յառաջ գալ եւ մեղադրին համար ջատագովի մը, փաստաբան մը կարգել: Եթէ անոնք յերեւան չելլէին, դատաւորը խորհուրդ մը կը սահմանէր որու պաշտօնն էր պաշտպանել ամբաստանեալը իր բոլոր կարողութիւնն ի հանդէս բերելով եւ կնճռոտ հարցափորձի ենթարկելով վկանները, որպէս զի կարելի բոլոր ջատագովութիւնները ըլլային յանցանքը մեղմացնելու համար: Եթէ ամբաստանեալը յանցաւոր ելլէր, կը պատժուէր վերը նկարագրուած կերպով, բայց եթէ անմեղ դատուէր, այսինքն՝ եթէ վճուէր որ անձնասպանութիւնը գործուած է խելագարութեան վիճակի մէջ, կը թաղուէր նուիրական գետինի մէջ: Անձնասպանութիւն գործողին զիակը երկու պարագային մէջ ալ, թէ՛ յանցաւոր ելլէր թէ՛ անմեղ, հարկ էր պահել դատաւարութեան բոլոր ժամանակը, որ երբեմն կը տեսէր քանի մը ամիս, այնպէս որ եթէ ամբաստանեալը յանցաւոր ելլէր, անպատիւ չմնար: Աստի զմասելու, կամ «աղելու» հարկը:

Հին արձանագրութիւններէ կ'երեւի թէ զիազարդութեան գործողութիւնը եւ գործածուած նիւթերը հետեւեալք էին. Գանկին, կուրծքին եւ ստորին որովայնի խոռոչներուն պարուակութիւնները կը պատուէին եւ անոնց տեղ կը լեցուէին մէկ ունկի քափուռ, երկու ունկի Սոքոթրինի հալուէ (սարք սալք) եւ մէկ կալուն (իբր եւրեք քաշ) ալքոնոլ պարուակով լուծուածի մէջ առաջուց թրջուած խծուծ (շեւշեւ): Յետոյ մարմնին զանազան մասանց վրայ խոր կտրուածներ կը բացուէին, եւ մարմինը աղով կը ծրարուէր փայտէ արկղի մէջ որ ծածկուելով եւ դամուելով՝ հանդիսաւորապէս կը յանձնուէր բանտապետին որպէս զի ապահովապէս պահուէր:

ԱՅԼԵՒԱՅԼԻ

Մեքսիկէ Փրէ՝ կը գրէ թէ, ինքզինք ապահովագրել տուող մարդ մը որ արկածով կը կորսնցնէ իր երկու ձեռքերն ալ, կրնայ իր բոլոր կեանքին մէջ ընդունիլ ապահովագրութեան ստակը, սա հիման վրայ թէ ինքզինք հոգալու միջոցները կորուսած է: Այլ ձեռքին կորուստը 80 է 70 առ հարիւրի կ'իջեցնէ պահանջը:

— Ի Փարիզ մագնիսագրութիւնը կ'ըսուի թէ արձանագրած է Կ. պոլսոյ վերջին երկրաշարժը, ցնցումէն 42 վայրկեան ետքը, հետաւորութիւն՝ 3,000 հազարամեթր կամ իբրեւ 1,800 մղոն: Ուստի երկրաշարժին ճօճումները Եւրոպա անցած են արեւելքէն արեւմուտք, վայրկեանը 150 մղոն երթալով:

— Այժմ ընդհանրապէս կը հաւատացուի թէ հիւանդութիւնը նախախնամութենէն կու գայ եւ զեղատեսներով կ'երթայ: Բայց իրողութիւնը սա է որ հիւանդութիւնը ըստ մեծի մասին կու գայ մարմնին կազմութեան եւ գործողութեանց անտեղեակ ըլլալէ, առողջապահական օրէնքներու դանցառութենէ, եւ չհասկնալէ թէ մարմնին ինչպէս առողջ կը պահուի:

ՅՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ՋՈՐՍ ՄԱՐԴԵՐ

Գ.

Դ. Աստուածայ Կեանք Դարձ

Մեր մէջը գտնուած այս մարդը շատ տարբեր է երրորդէն: Աստուած մեզմէ աւելի քաջ կը ճանչնայ մեզ: Վերջին յօդուածին մէջ ըսինք թէ ամէն մարդ կը յիշէ իր ամբողջ կեանքը: Սակայն այս բոլորովին չիտակ չէ: Միայն Աստուծոյ յայտնի է մեր ամբողջ անցեալ կեանքը, թէ՛ ներքին թէ՛ արտաքին, իր բոլոր մանրամասնութիւններով: Աստուած բան մը չմոռնար:

Աստուած, ասկէ դատ, կատարելապէս գիտէ մեր որոնքուն ներկայ վիճակը, եւ այս մարդ մը չկայ որ գիտնայ Աստուծոյ: Աստուած գիտէ ոչ միայն անցեալին մէջ մեր գործած բոլոր բարի կամ չար գործերը, այլ նաեւ բոլոր անոնք որոնք գործելու կարող կամ ենթակայ ենք: Մեր ընթերցողներէն շատեր մինչեւ գալ տարի այս ատեն պիտի ընեն այնպիսի բաներ որք եթէ հիմա իրենց ականջն ի վար ըսուին բարկութեամբ պիտի պոռան, ինչպէս պոռաց Ագայէլ, «Բու ծառադ ի՞նչ չունէ՞ որ ատ բաները ընէ»: Միւս կողմէ, ուրիշ ընթերցողներ տարի մը չանցած պիտի գործեն հաւատքի ու սիրոյ գեղեցիկ գործեր որ հիմա մտքերնուն անգամ չեն անցըներ, եւ եթէ մէկը անոնց յայտնէ դանոնք, պիտի չհաւատան: Մենք երբեք չենք գիտեր թէ ի՞նչ կայ մեր մէջը կամ թէ ի՞նչ տեսակ մարդ ենք մենք, մինչեւ որ փորձի չենք թարկուինք: Մեր գործին պարագաները, մեր ընտանեկան սեղմումները եւ այն ընկերութեան սովորութիւնները որուն մէջ կ'ապրինք, մեր մէջը կը ծնուցանեն առաքելութիւններ որոնց արժանաւոր մեր սրտին մէջ չգտնուիր: Իր բնական վայրին մէջ փայլուն համբաւ վայելող ու խոստմնալից շատ անձեր երբեք չեն գիտեր թէ ո՞րքան ծանաղամիտ են իրենք, մինչեւ որ չգտնեն իրենց զիրենք նոր պարագաներու մէջ ուր սեղմումները բարձրած են ու փորձութիւնները զօրաւոր են, երբ իրենց բարութիւնը կը չորնայ Յովնան մարգարէին դիմունիին նման, եւ իրենց սրտին մէջ կը բուսնին մոլութեան տունկեր:

Ուրիշ պատճառ մը թէ ինչո՞ւ Աստուծոյ մեր մէջը տեսած մարդը տարբեր է մեր տեսած մարդէն՝ օտ է թէ մենք առաջուրնէ նախապաշարուած կ'ըլլանք ինչպստ մեր օտակայն Աստուած բոլորովին անկողմնակալ է: Ըսինք թէ իւրաքանչիւրը մեր մէջը գտնուած այն մարդերէն որոնք նկարագրեցինք իր նախորդէն աւելի իրական է: Եւ այս ընդհանրապէս ճշմարիտ է: Սակայն ոչ միշտ. հանրութիւնը երբեմն մարդու մը վրայ դատողութիւն կ'ընէ աւելի արդարութեամբ քան իր բարեկամները, վասն զի վերջինները կողմնաձու են: Եւ օվ կրնայ տարակուսիլ թէ իր բարեկամները իր նկարագրին վրայ կը տեսնեն թերութիւններ որոնց հանդէպ նա բոլորովին կոյր է: Անձերնուս վրայ մեր համարումը երբեմն մեղի պարծենալ կու տայ հանգամանքներով որոնց համար բոլոր մեզ ճանչցողներուն գիտութեան ու ծաղուն առարկայ կ'ըլլանք: Այսպէս մեր կողմնաձուութիւնը կը խոտորցնէ մեզ երբ մեր անձերը կը դատենք. սակայն Աստուած մեզ կը դատէ անկողմնակալութեամբ: Տարակոյս չունիմ թէ Աստուած մեր մէջ կը տեսնէ շատ մը լաւ

բաներ որոնք մենք երբեք տեսած չենք: Երբեմն երբ մարդ մը վերջին աստիճան խոնարհած է եւ անխնայ կը դատապարտէ ինքզինք իրեն ստորին ու փարա մը չընող արարած մը, Աստուած այդ ժամը կը համարի անոր կենաց ծաղիկը ու պարծանքը: Այո, քանի մը նկատուածներով, Աստուած մեզմէ իւրաքանչիւրին մէջ կը տեսնէ լաւագոյն մարդ մը քան երբեք տեսած են մարդկային աչքեր: Սակայն նաեւ չի՞ տեսներ շատ աւելի յոռի մարդ մը:

Յ. Ս. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

ՃՇՄԱՐԻՏ ԿՐՕՆՔԸ

Մարդ էակը ծնած է բարձր ընդունակութիւններով, նուրբ ճաշակներով եւ այլապէս բնազդներով: Ուստի այսպիսի յատկութիւններով օժտեալ էակը պարտի կրօնը մը ունենալ: Անկարելի բան է որ անասունած աշխարհ մը, մինչեւ իսկ անասունած աղջ մը, գտնուի: Մարդուն էութեան մէջէն կրօնասիրական զգացումը երբեք կարելի չէ ջնջել: Վտանգն այն չէ թէ մարդս անկրօն է: Վտանգաւոր բանը՝ մոլոր կրօնքի մը յարեալ մնալն է: Կրօնը չունենալէ վտանգ մը յառաջ չգար, այլ վտանգն այն ժամանակ երեւան կ'ելնէ, երբ փոխանակ ճշմարիտ կրօնքի՝ կեղծ կրօնք մը կը դաւանինք:

Ճշմարիտ կրօնքը ներքին եւ արտաքին է: Ճշմարիտ կրօնքը ներքին կրօնք մըն է որ կը փայլի նաեւ արտաքին վարուց ու բարուց մէջ: Ոչ մէկ կրօնք կրնայ ճշմարիտ եղած ըլլալ երբ այս երկու վիճակին մէջ պակասաւոր է: Ճշմարիտ կրօնքն ապահովապէս ունենալու համար Աստուծոյ Հոգին պարտի բնակիլ մարդուն հոգոյն մէջ. եւ ասոր դոյրութեան միակ ապացոյցն են այն արդիւնքները զորս այս Հոգին յառաջ բերած է արտաքին աշխարհէն մէջ: Ճշմարիտ կրօնքին յայտարար նշանը ներքին է եւ ծածկուած՝ բնական աչքէն: Ձեռք չէ որ կեանքը կը ստեղծէ. կեանքն է որ ձեռք կը ստեղծէ: Ներքին կենաց պատկերը պարտի երեւնալ արտաքին աշխարհին մէջ: Մարդիկ պէտք է որ անոր պտուղները տեսնեն:

Թէեւ կրօնքը կրնայ արտաքին ըլլալ, այսու հանդերձ պէտք չէ որ լոկ արտաքին ըլլայ: Թեփ ցանկով երբեք ցորեն չբուսնիր: Եկեղեցական կազմակերպութիւններ եւ երկրպագութեան եղանակներ ըստ ինքեան աղէկ բաներ են, բայց ասոնք կրօնքին կեղեւն են, հիւթը չեն, եւ կրնան անեղծ մնալ առանց իրական բուն ներքին կրօնի դոյրութեան: Եկեղեցական հայրեր փորձեցին Աւետարանին ճշմարտութեանցը թափանցել լոկ մտքի թորիչներով, մինչդեռ Աւետարանի հորիզոնը մտաց հորիզոնէն շատ աւելի ընդարձակ է: Աւետարանը կը ըստիւնդակէ սիրտը, բանականութիւնը, խղճմանքը, կամքը մէկ, խօսքով, ամբողջ մարդը: Դարուս կրօնական ոգին իմացական կրօնք մը դաւանելէ հրաժեշտ տալ սկսած է. հիմա սրտի ու նկարագրի կրօնքը կը փնտռէ: Ներկայ դարը իր քայլերը կ'ուղղէ դէպ ի բուն ճշմարիտ կրօնքը, վասն զի եկեղեցական կազմակերպութիւն, ծիսականութիւն եւ մինչեւ իսկ բերանացի դաւանանք նուազ կարեւորութիւն ունին բաղդատմամբ հոգեւոր կենաց որ կը փայլի սուրբ կենցաղի մէջ:

(Անդրէեմէ)

ՎԱՐԺԱՆ Գ. ԹՈՎԱՍԵԱՆ

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒՍԴԸՐ

1895, յունվ. 1ը Ուսղըրի Հայոց համար երկպառակ նշանակութիւն մը ունէր, այնու դի ոչ միայն Նոր Տալ մը կը բերէր, քրիստոնէական գործունէութեան նոր ասպարէզ մը բանալով մեր առջեւ, այլ նոր, մասնաւոր ոգեւորութիւն մը կու տար Ուսղըրի կրօնական գործին եւ մեր կրօնասէր ժողովուրդին:

Այդ օրը Ուսղըրի մէջ ձեռնադրութիւն մը տեղի ունեցաւ: Նորընծայ հովիւն էր Տիար Դայրոս Կ. Քէմալեան (Նիկոմիդիացի) որ Մարդուանի Աստուածաբանական Ճեմարանին մէջ ընթացք աւարտելէ վերջ Կ. պոլիս եւայլ ուրեք 13 տարիներէ ի վեր քարոզչական պաշտօնն վարած էր, եւ ապա Ամերիկա եկած էր իւր ընտանեացի որ լաւագոյն ապագայի համար: Աստ, ի ֆիլադելֆիա եւ Պոսթոն, շահաւոր արհեստիւ մը պարապելէ վերջ Ուսղըրի հայ ժողովական մանուկ եկեղեցին հրաւիրեց զինքն որ տարուան մը համար իւրեանց քարոզէ: Տիար Քէմալեան ի սկզբբանէ սիրած էր Աստուծոյ այգոյն աշխատաւորն լինել, եւ ինչո՞ւ պիտի չընդունէր զայս հրաւեր: Մեծ օգտակարութեամբ այս մանուկ եկեղեցւոյն մէջ ժամանակ մի աշխատելէ վերջ, Ուսղըրի եկեղեցին եւ քարոզիչն ուղեցին սիրոյ այս կապն նորոգել եւ աւելի ամրապնդել, ուստի այս մանուկ եկեղեցին իւր եռամեայ տարեդարձի առթիւ հրաւիրեց Ուսղըրի բոլոր ժողովական եկեղեցիք եւ ուրիշ քաղաքներէ այլ նշանաւոր անձնաւորութիւնք — զոր օրինակ, Պատ. Տր. Համիլին, Տր. Պարթըն — ուրախակից լինելու իրենց հետ եւ երէց կարգելու զՏիար Քէմալեան, իւրեանց ընտրելին, որ հովուէ համայն պանդուխտ երիտասարդութիւնն որ յՈւսղըր:

Նորընծային հարցաքննութիւնն տեղի ունեցաւ ժամը 3ին (Յ. Ս.): Ուսղըրի խիստ մեծածախ եւ հոյակապ եկեղեցինէն միոյն, Փիլիմթի ժողովական եկեղեցւոյն, մատրան մէջ: Ատենապետն, մի քանի զիտողութիւններ ընելէ վերջ ժողովը բացաւ հայ եկեղեցւոյ հրաւիրագիրն կարգալով եւ ապա մի առ մի ժողովոյն ներկայեց Տիար Քէմալեանի ունեցած վկայականք: Առաջին վկայականն էր Մարդուանի Աստուածաբանական Դպրոցինը, Ձեռն, Բիւթանական Միութեան՝ իրեն քարոզել թոյլատրող վկայագիրն եւ Յօր, Նիկոմիդիոյ՝ եկեղեցւոյն անդամակցութեան նամակը: Տիար Մ. Պ. Ծերօնեան, հայ եկեղեցւոյ դպիրն, ընթերցաւ եկեղեցւոյ արարքն եւ միւսձայն հրաւերն ու հաճութիւնն որ ձեռնադրուի Տիար Քէմալեան: Ապա նորընծայն ինք ներկայեց մի գրուած, յորում տուաւ իւր կենսագրութիւն, քրիստոնէական փորձութիւնքն եւ հաւատացածն (դաւանանքն): Թէեւ քիչ մը երկար բայց խիստ ընտիր էր այս փորձառական դաւանանքն եւ հաւատալիքն եւ բոլոր ժողովն մեծ ուրախութեամբ եւ հետաքրքրութեամբ ունկնդրեց: Ապա ժողովոյն անդամոց ժամանակ տրուեցաւ որ հարցաքննեն զնա, եթէ կ'ուղեն, սակայն ամէնքն եւս արդէն յոյժ գոհացուցիչ եւ գերազանց գտած էին նորընծային գրուածն: Ժողովն առանձին մնաց մի քանի վայրկեան, յորում Պատ. Հիւլըր, նախկին միսիոնարն ի Կ. պոլիս եւ այժմ միսիոնար Մէսէշուսէցի Հայոց, վկայեց նորընծային անցեալին մէջ լաւ կեանք մը ունենալուն. եւ ապա ժողովն վերջացաւ կրկին գուժարուելու երեկոյին:

Երեկոյն ժամը 7½ին նոյն մատրան մէջ հաւաքուած էին հայ եւ ամերիկացի 100էն աւելի անձինք՝ տեսնելու ձեռնադրութեան հանդիսին շարունակութիւնը։ Ատենապետին, Պատ. Սառլսկէյթ, համառօտ ուղերձ մը ընելէն վերջ, Յարութիւն Սարկաւագեան (Փրովիտէնսի քարոզիչն) ընթերցաւ Սուրբ Գրքէն մի պատշաճ գլուխ, յորմէ վերջ Պատ. Հիլքոք ատենապետեց եւ Տիար Միքայէլ Յովհաննէսեան (Լորէնսի քարոզիչ) աղօթեց։ Ձեռնադրութեան աղղու քարոզն խօսեցաւ Պատ. Տր. Հոր եւ պաշտաման այլ մասերն կատարեցին ամերիկայի նշանաւոր երիցունք, Ծերունի Պատ. Տր. Համիլին ձեռնադրութեան աղօթքն ըրաւ եւ Պատ. Տր. Պարթըն (նախկին միսիոնար իտալացի) քաջալերական խօսքեր խօսեցաւ հայ եկեղեցւոյն, փոփոխակի հայ. եւ անգլ. լեզուներով։ Ատենապետի Տիար Ծերունեան սոյն եռամեայ եկեղեցւոյն վիճակն ներկայեց եւ հուսկ ապա մի աղօթիւք եւ նորընտիր հովուին, Պատ. Քեմալեանի, առաքելական օրհնութեամբն հանդէսն աւարտեցաւ։

Այս առթիւ Աւետիքի բոլոր ընթերցողաց աղօթքն կը խնդրեմք սոյն եռամեայ մանուկ եկեղեցւոյ եւ նորա հովուին համար, որպէս զի Երկնաւոր Հայրն օրհնէ Ամերիկայի այս առաջին հայ ժողովական եկեղեցին եւ իւր նորընտիր հովուին։

Փրովիտէնս, Բ. Ա. ՅԱՐԻՍՏՈՒՆ ՍԱՐԿԱՎԱԳԵԱՆ
Ամերիկա

ԶԱՐԱՆՃԱԳԻ ՀՈԳԵՒՈՐ ՈՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Անցեալ տարւոյ Աւետիքի 21-րդ թուով տեղւոյս նիւթական վիճակն հրատարակուած է՝ հարկ չէ անգամ մի եւս բան մը ըսել, զի խեղճութիւնը կրկնուած ու եռապատկուած է։ Այս պահիկ մի թող մոռցուի, զի աւելի կարեւորն ու էականն կայ, որ է կրթականն ու հոգեւորն։

Չարանճաղի ամբողջ դաւառը ունի 60-70 հայ գեղեր, որոց գլխաւորն կը սեպուի Բերրի, ուր կը նստի դայմագամը ու վիճակիս առաջնորդն։ Հոս կայ 400 տուն հայ, որ ունին մէկ քարաշէն եկեղեցի հին ձեւով, երկու քահանայ, երկուսն վարժարան մի 300 աշակերտօք ու աշակերտուհիօք։ Վարժարանի վարժապետաց, վարժուհեաց ու աշակերտաց թիւն ըման են, աւանդուած դասուց ֆրիւսը կատարեալ է ու ուսուցիչք կաւորող անձեր են, եւ Միացեալ Ընկերութեանց հսկողութեան ներքեւ են։ Ամէն տարի 120 օսմ. ոսկիէն աւելի ծախք կը լինի, որոց միայն 15 լիրան տեղացիք կը վճարեն։ Բաղդատմամբ այս մեծ ծախսը արդիւնքն շատ քիչ եղած է, ու կրնամ ըսել բարոյապէս բնաւ եղած չէ։ Ըստ սովորութեան ամէն առու ու երեկոյ եկեղեցւոյ զանգակը կը զարնուի բայց պաշտաման յաճախող շատ քիչեր կան. քանի մը ծերունի ու աղքատիկ անձինք միայն, որ տղիտութեամբ պաշարուած ինչ կ'ընեն չեն գիտեր։ Գիտցողներն ալ իբր նոր ֆրիւս կրօնը նախապաշարուած կը սեպեն. այսպէս Բերրիի հորիզոնը թանձր մշուշ մը պատած է, կրօնն ու կրթութիւնը, հաւատքն ու ուսումը, հոգեւոր կեանքն ու մահը, քրիստոնէութիւնը ու չքրիստոնէութիւնը, քրիստոնէական կրօնն ու այլ կրօններ տարբերութիւն չունին։ Եթէ գլխաւոր սեպուած տեղն այսպէս է երեւակայեցէք թէ շինականք ինչ պիտի լինին։ Տասը գիւղէն միոյն մէջ հազիւ դարձող մը կայ, ան ալ միայն ձմեռուան երեք ամիս

ներն հազիւ հազ կը բացուի։ Նոյնպէս է եկեղեցական վիճակն, շատ կիրակիներ եւ կեղեցիները դող են։ Շատ գիւղերու միայն անուաններէն կը հասկցուի թէ հայ են։ Տարիներով Մկրտութեան ու Հաղորդութեան սուրբ խորհուրդք չեն կատարուիր հոն։ Այս գիւղերէն մէջ միայն երեք տեղեր կան ուր Աւետարանին գործն մտած է. Բերդակ, ուր քանի մը խեղճուկ ընտանիք համոզուած կը մնան առանց քարոզչի. Բաշաղակ ու ոչ քարոզչի եւ ոչ վարժապետ ու ոչ ալ պաշտաման տեղ ունին. իտալացի որ ունի ժողովատեղի ու վարժապետ մը Պատ. միսիոնարաց կողմէն խրկուած։

Տեղս ուր 30 տարիի չափ առաջ սկսուած է Աւետարանին գործն, միայն 20 տան չափ չ'ըլլէր ժողովուրդ մը կայ։ Առանց կանոնաւոր դիրք մը բռնած չեն, մինչեւ ցարդ ոչ օրինաւոր եկեղեցի կազմած ու ոչ ալ հաստատուն ու աչքի զարնելիք դարձող ունեցած են. եղածն ալ այնչափ աննշան է որ բնաւ կարող չէ ժողովրդեան ուշադրութիւնը գրաւել։ Մինչեւ ապրիլ ամսոյ մէջ պաշտամունք կը մատուցանէինք այնպիսի ցած ու մութ տեղ մը որ շատեր կը վախնային հոն մտնել։ Հիմա չինուած է մեծ ծախքով քարաշէն եկեղեցի մը, ուր տակաւին պաշտամունք չենք կատարեր ու պիտի չկրնանք կատարել երկար ատեն եթէ բարերար անձինք իրենց յօժարակամ նուէրներով չօգնեն։ Այս հաստատութիւնը թէ՛ տեղւոյս եւ թէ՛ գիւղերէն կրթական ու հոգեւոր գործոց մեծ նպաստ պիտի մատուցանէ։ Մինչեւ հիմա բողոքական ժողովուրդն հաստատուն բան մը ունեցած չէ։ Իրենց եկեղեցական գործերն դուրսի եկեղեցեաց երէցներու ձեռամբ կատարուած են, ան ալ շատ դժուարութեամբ. պատկազրութիւնք ալ շատ հեղ կը կատարուին քահանայից ձեռամբ, զի տեղս լեռներով ու գետերով չընկալուած է։ Կարծես այս ամէն դժուարութիւնք կը ծառայեն ժողովուրդը պահելու տգէտ, անկիրթ ու նախապաշարեալ, ի մի բան թէ՛ լուսաւորչական եւ թէ՛ բողոքական ժողովուրդը նոյն մակարդակին վրայ կը մնան առանց զգալի տարբերութիւն մը ունենալու։ Եթէ Աւետարանականք իրենց ընթացքը չփոխեն, հաստատուն եկեղեցի մը ու կանոնաւոր դպրոցներ չունենան, ակնկալուած արդիւնքը տեղի պիտի չունենայ եւ եղածն ալ կրնայ ջնջուիլ։ Ուստի ես ալ Մակեդոնացի մարգրուն պէս՝ Եփրատ գետին եղերքը կեցած կ'աղաչեմ, Ո'վ դուք երկնից հովերն ու ծովուց ջուրերն, որ շատ կ'զգինք ու հեռաւոր երկիրներ փրկարար Աւետարանին հացն ու ջուրն տարիք, հոս եւս բերէք ու փչեցէք հոգեւոր ու մտաւոր գիտութեան հովը, որ շուտով մեր հորիզոնին մութ ամպերն փարատին ու արեգական ճշմարիտ լոյսն սփռուի, որ մարդիկ հասկնան ու տեսնեն իրենց գոյութեան նպատակն ու վախճանը։

Բերրի Բ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՆԻԿՈԼՈՍԵԱՆ
Դեկտ. 19/31, 1894

Ո՛վ ՏՈՒԱՒ 250 ՈՍԿԻՆ ՍԵՐ ԱՐԵՒ. ՈՐԲԱՆՈՑԻՆ
Քաղցր էր լսել թէ՛ մեր հայ բրոքիստոներէն մին, Արեւ. Որբանոցին 5 ոսկի կը խոստանայ, պայմանաւ որ նոյնը ընեն ուրիշ 49 անհատներ ալ մինչեւ յառաջիկայ մարտ 1։

Արդեօք կարելի չէ որ այս վեհանձն խորհուրդը իրականանայ։ Եթէ իրականանայ, ո՛չ ասպքէն իւրաքանչիւր բաժանորդ այն

քաղցր գիտակցութիւնը պիտի ունենայ թէ ինք տուաւ սոյն 250 ոսկին։

Մեր մէջ բարենպաստ կտակներու թիւը շատ հազուադէպ եղան։ Կը յիշենք Կեսարացի տիկին մը, ալաջամցի յոյն եղբայր մը, եւ Կ. պոլսեցի հարուստ մը, որ հարկւրնեւրով կտակեցին։ Ժամանակը չէ՞ որ մեր ամէն հարուստները իրենց չըջանէն եւ չըջանակէն դուրս ալ փայլին, փայլին համեստ նուէրներով։

Ահաւասիկ պատուական առիթ մը։ Արդէն Բիւթ. Նահանգային Սինոդը մասնաւոր կարգադրութիւններով սոյն հաստատութեան օրինաւոր պաշտպան եւ ջատագով եղած է, իր հովանաւորութեան տակ առած է զայն, խնամակալութեան ընկի տարրը Սինոդին կողմէ նշանակուած է, եւ տարւոյն մէջ որոշ կիրակի մը յատկացուցած է սոյն որբանոցի համար աղօթելու եւ տալու։ Ժամանակ է որ ես ալ խոնարհաբար հրաւէր կարգամ մեր բարեսիրտ հարուստներուն սոյն վեհանձն խորհուրդը իրակացնել, 5 ոսկի տալ եւ 250 ոսկի տուած ըլլալու հաճոյքը վայելել։

Ես ալ պիտի ջանամ ըստ կարի բան մը ընել։

29 դեկտ. 1894 ՅԱԿՈՐ Մ. ԹԱՇԱՅԱՆ
Զմիւռնիա

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ Ի ՊՐՈՒՍԱ

Ստացանք հինգ ոսկւոյ խոստմնադրերէն թիւ 47 Ամերիկայէն, թիւ 46 իտալացիէն եւ թիւ 45 Պրուսայէն։ Դեռ կը մնան 44 թիւեր, զորս պարտիմք դանել մինչեւ մարտ 1 ըստ Եւրոպացւոց։ Աղօթենք, ջանանք եւ սպասենք։

Գ. ՊԱՆՏՈՒՆՅԱՆ

ԱԶԴԵՐ

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ
ՕՐՈՐՈՑԵՆ ՊԱՐՏԻ ՍԿՍԻԼ

Հեղինակ
ԻՇԵՆՆՈՒՆԻ Մ. ՌԵՌՈՒՍՈՎ
Թարգմանէց
ՎԱՐԴԱՆ Գ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Այս գրքովը, որ Ֆրանսացի իշխանուհի մը հեղինակութիւնն է, կը խօսի տղայոց ֆիզիքական եւ բարոյական կրթութեան համար շատ կանուխէն ի գործ դրուելիք միջոցներուն վրայ։ Առաջադրակ ամէն մարդու ուշադիր ընթերցման արժանի է. մանաւանդ ամուսնացած երկուսն երիտասարդաց իմաստուն խորհրդականը կրնայ ըլլալ։ Թղթակաղմին գինն է 5 եւ փառակաղմինը՝ 8 դահ.։ Կեդրոնատեղին է Էսքի-Չապթիլի ճատտէսի թիւ 70 Նոր Գրատունը։ Ապապրանքի նամակները պէտք է զրկել թարգմանչին, Ֆինճանճըլար Եօզուչու, Ամէրիկայի իման։ Թղթատարի ծախքն է 1 դահ.։

Միաբանական աղօթից ամսօրեայ ժողովը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ երկուշաբթի օր, յունիւ. 7 (Ն. Տ.), Պայպը Հաուսի մատրան մէջ, ժամը 7.45ին ըստ Թուրքաց։

Բոլոր եղբարք եւ քորք կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ սոյն հոգեւոր պաշտաման։

Սովորական աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը, ժամը 9ին, Պայպը Հաուսի մատրան մէջ։ Աղօթքի նիւթն է, «Եկե՛ք ինչի, բոլոր յոբանոս քեզ հետ»։ Մատ. ԺԱ. 28։

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Յուճկ. 21 ըստ Յուճկ. 2 ըստ Լատ. 1893

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ. Պուռնուա չյաջողեցաւ ինչպէս իր անաշխատ անդամները ջանքերն մէջ ֆրանսական նոր դահլիճ մը կազմելու։ Թէեւ ինք Արմատական է, սակայն իր ջանքերուն հիմ ըրաւ Հանրապետականներու կեդրոնացում, այսինքն, Դանլիճին մէջ ընդունեց Հանրապետական կուսակցութեան բոլոր ճիւղերուն ներկայացուցիչները։ Չյաջողեցաւ, իր ելեւմտական տեսութեան պատճառաւ, ըստ որում կ'ողորմէր ի մէջ այլոց եկամտաւոր վրայ աստիճանական տուրք մը դնել։ Այս տեսութիւնը, թէեւ ընդունելի էր Արմատականներուն, Դանլիճին մէջ ջերմ ընդդիմութեան պիտի բաղկէր, եւ ելեւմտական կարողութիւն ունեցող ոչ մի զիւանագէտ յօժար էր ստանձնել ելեւմտական նախարարի պաշտօնը այս հիման վրայ։ Տուրքի սոյն ծրագիրը սա է։ Եկամտաւորները իրենց մեծութեան համեմատ բաժնեկ դասերու, եւ քարձր դասին վրայ դնել շարունակ աճող տուրքի առհարիր սակ մը, այնպէս որ կառավարութեան ծախքերը հայթայթելու հոգը մանաւանդ ունեւորներուն վրայ բեռնուի։

Հանրապետութեան նախագահը չնորհա-կալութիւն յայտնեց Մ. Պուռնուայի իր անխոնջ ջանքերուն համար, եւ կարող զիւանագէտներու հետ խորհրդակցելէ ետեւ հրաւիրեց զՄ. Բիւպօ, որ երբեմն նախարարապետ էր, դանլիճ մը կազմել յորում նա յաջողած է։ Մ. Բիւպօ կ'ըլլայ ելեւմտական նախարար, եւ Մ. Հանլիճօ կը մնայ Արմատական գործողութեան։ 1893 թուականի մտացոյցը դեռ չէ ընդհանրուած եւ 1896ինը դեռ պիտի պատրաստուի եւ Դանլիճը ամենէն անաշխատի դադարի այս եւ ուրիշ ստիպողական խնդիրներով։ Արմատականները պիտի պնդեն որ Սահմանադրութիւնը վերաքննուի, քաղաքական յանցաւորներու ընդհանուր ներողութիւն չնորհուի, եկեղեցին Պետութեանէն բաժնուի, եւ եկամտաւոր վրայ աստիճանական տուրք դրուի, սակայն սոյն խնդիրներուն մեծ մասը առայժմ սեղանի վրայ պիտի մնայ։ Դանլիճը իր վստահութիւնն յայտնեց նոր նախարարութեան 79ի դէմ 329 ընդդէմ։

Նորընտիր նախագահին յայտարարութիւնը կարգացուցաւ երկուշաբթի թէ՛ Երեսկոյտին մէջ թէ՛ Երեսփոփողովին մէջ։ Այս յայտարարութեան հեռագրով հաղորդուած մէկ համառոտութիւնը հետեւեալն է։

Մ. Փոռ չնորհակալութիւն կը յայտնէ նախագահ ընտրուելուն համար եւ կ'ըսէ թէ Ֆրանսայի մեծութեան պիտի նուիրէ իր աշխատութիւնները, եւ կըցածը պիտի ընէ պահպանելու օրէնքներուն գործադրութիւնը եւ խորհրդարանական զրուցութիւնը։ Նաեւ կը յիշատակէ նախագահական իշխանութեան փոխանցման միջոցին տիրած անգործութիւնը, եւ կոչում կ'ընէ ամենուն բարեյօժարութեան միանալու հաշտութեան, խաղաղութեան, եւ ընկերական արդարասիրութեան համար, եւ Ֆրանսայի նիւթական ու բարոյական բարօրութեան համար։

—Մարաշխատ Բանդուպէր մեռաւ երկուշաբթի 86 տարեկան։ Խրիմու պատերազմին միջոցին ժամանակ մը կը հրամայէր ֆրանսական զօրաց, փայլուն դեր կատա-

րած է 1859ին Իտալական պատերազմին մէջ, եւ 1870ին Մէքսի մէջ դերի բռնուցեցաւ Մարաշխատ Պաղէնի հրամանատարութեան ներքեւ եղող բանակին հետ։

Մ. աը Կիրս, ուսու ծերունի զիւանագէտը, որ կայսրութեան Արտաքին գործոց նախարար էր 1882է ի վեր, մեռաւ շաբաթ օր։ Ծառայած է երեք կայսրերու։ Մ. Շիշքինի առժամապէս յանձնուցեցաւ հանգուցելոյն պաշտօնը։

Սոյն երկու հոգեւոր անձնաւորութիւնք խոր ծերութեան հասած էին, սակայն Լորտ Ռանտոլֆ Չըրչիլ, Անգլիոյ պահպանողական զիւանագէտը, որ մեռաւ յունվ. 24ին, միայն 43 տարեկան էր։

Անգլիոյ Կաթոլիկ շրջանակին մէջ անցեալ շաբթու կատարուած խորհրդարանական մամուլի ընտրութեան մը մէջ Պահպանողականները յաղթեցին 1,173 ընդդէմ մեծամասնութեամբ։ 1892ին իրենց մեծամասնութիւնն էր միայն 380։ Անգլիոյ Խորհրդարանին յաջորդ նստաշրջանը պիտի սկսի յառաջիկայ երեքշաբթի, փետր. 3ին։

—Զրոյց մը կայ, որ դեռ չէ հաստատուած, թէ Վիքթորիա Թագուհին ապրիլի մէջ Նիսէ վերադարձին պիտի այցելէ Տարմութատ, եւ թէ հոն պիտի տեսակցի ոչ միայն Դերմանիոյ Կայսրին հետ, այլ նաեւ Ռուսիոյ Կայսրին ու Կայսրուհիին հետ։

—Յունական նոր նախարարութիւն մը կազմուած է Մ. Նիքոլաս Տէրիանիսի ձեռամբ։ Այս անձը չէ նոյն Տէրիանիսը որ նախկին նախարարապետ եղած է եւ որ Մ. Թրիքուփիսի վարչութեան ներքեւ ընդգիմադիր կուսակցութեան պետն էր, այլ զիւանագէտ մըն է որ երբեմն Ֆրանսայի յունական դեսպանն էր։ Դանլիճին նիստերը 40 օրուան համար դադրեցուցուած են, եւ եւս անորէն ապր. 10-ը յետո՛ւ չաւարտած Դանլիճը պիտի լուծուի եւ նոր ընտրութիւն ըլլայ ապրիլի մէջ։ Սիւնդիկէն կ'ըսէ, «Հակառակ Մ. Թրիքուփիսի կարողութեան եւ հայրենասիրութեան, անկարելի է զգալ թէ իր հրաժարումը երկրին համար զժաղդութիւն մըն է։ Մենք հակամէտ ենք խորհիլ թէ Մ. Թրիքուփիս ուրախութեամբ օգուտ քաղած է իրեն յարմար թուած առիթէ մը՝ մեծ պատասխանատուութիւն պահանջող պաշտօնէ մը հրաժարելու»։ Սոյն թերթը մատնանիշ կ'ընէ անոր թերութեանց մին, «Դիմադրութեան չկրնար տուալ եւ որչափ աւելի մեծ որ ըլլան զժողովրդին ներքը, այնքան աւելի կը միտի զիմադրութիւնը յաղթահարել ընտրութեամբ»։ Կը կարծէ թէ սխալ էր անոր աշխարհավարութիւնը երբ բանակին ու նաւատորմին համար ծախսեց Թագաւորութեան կարողութեան շատ վեր եղող գումար մը, եւ կ'ըսէ, «Հելլենական պետութիւնը շատ ծանր պարտքի ներքեւ կը ճնշուի, եւ երբեք չկրնար յուսալ իր պարտատէրներուն վճարել իր պարտքին ամբողջութիւնը կամ անոր մօտ բան մը»։

—Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ դաշնադրութիւն մը կնքուցեցաւ որ կը ճշդէ սոյն կարավարութեանց Արեւմտեան Ափերիկէի մէջ ունեցած ստացուածքներուն սահմանները, եւ կը տրամադրէ որ առեւտուրն անմաքս կատարուի վերոյիշեալ երկու պետութեանց ստացուածքներուն միջեւ։

—Փորթ Աթինքի շափոնցւոց ձեռքով գրաւմանէն ետեւ պատերազմական գործողութիւնները բաղդատաբար դադարած էին Եօթը շաբաթէ հետէ։ Հիմա շափոնցիք

փութոյ պնդութեամբ կը պատրաստուին յարձակելու չինական երկրորդ մեծ նաւահանգստին, Ուէյ Հայ Ուէյի, վրայ։ Շաբաթ օր, յունվ. 19ին, ամբակոծեցին Թէնկ Չու Փու, որ Ուէյ Հայ Ուէյի արեւմտեան կողմը կ'ընայ 100 մղոն հեռի, եւ թէեւ Չինացիք շատ լաւ կրակ կ'ընէին, չէին կրնար մրցիլ շափոնցւոց հետ թէ՛ արագութեան թէ՛ ճշգրտութեան կողմէ։ Չինացւոց Թնգանօթներէն շատերը վար առնուցան եւ գիշերը իրենց բոլոր ամրոցներն ալ լռելու դատապարտուցան եւ քաղաքը շափոնցւոց ձեռքն ինկաւ։ Կիրակի շափոնցիք ուրիշ յաղթութիւն մըն ալ չանցան Ուէյ Հայ Ուէյի ծրագրուած գրաւման համար եղած չարժանիքներն առիթ։ Չինական բանակին մէկ բաժինը որ Զօր. Սաքուճայի հրամանատարութեան ներքեւ էր, Եունկ Չէնկի ծովածոցը մտաւ ձեռն սաստիկ փոթորկի մը միջոցին, եւ ուշադրութիւն չգրաւեց մինչեւ որ ծովազրին շատ մօտեցած էր։ Չինացիք յայտնաբերեցին սկսան կրակ ընել սակայն չուսով տեսան թէ ընդդիմութիւնն օգուտ չունի եւ վախան, այդ տեղը թշնամուցն թողլով։ Մարաշխատ Օյամա իր բանակաւորին ըրած է Եունկ Չէնկ, ուրկէ բաւական լաւ ճամբայ մը կ'երթայ դէպի Ուէյ Հայ Ուէյ որ 35 մղոն հեռի է։ Ուրիշ ճափոնական զօրաբաժին մը ցամաք ելաւ Նինկ Հայի մօտ որ նմանապէս կը գտնուի Ուէյ Հայ Ուէյի շրջակայքը, եւ գրաւեց այդ քաղաքը տկար զիմադրութեան մը հանդիպելէ ետեւ։ Այս երկու զօրաբաժինները պիտի միանան ու պիտի յարձակին Ուէյ Հայ Ուէյի վրայ որուն ծովածոցին մէջ չինական հիւսիսային նաւախուճին մնացեալ նաւերուն մեծ մասը հիմա խարխիսնետած են, եւ կ'ըսուի թէ քաղաքը գաշտպանուած է 11,000 զօրքերով։ Ասոնք, զիրքին բնական ամրութեան չնորհիւ, անոր գրաւումը կրնան շատ դժուարցնել, սակայն Փորթ Աթ. հրրի պատահածը աչքի առջեւ ունենալով հաւանական չէ որ զիմադրութիւնը շատ մեծ ըլլայ։ Ճափոնցւոց արագ ու ճարտար շարժումները կը չփոխեցնեն ու անկարողութեան կը մատնեն չինացի զօրավարները։ Խաղաղութեան դաշնագիր կնքելու պաշտօն ունեցող չինացի պատուիրակները անցեալ շաբթու Ճափոն գացին։ Կ'ըսուի թէ ճափոնական կառավարութեան կողմէ պիտի չընդունուին եթէ չներկայացնեն խաղաղութեան վերջնական պայմաններ առաջարկելու լիազօր իշխանութիւն տուող վկայագրերներ։ Ճափոնցիք ի Հայ Չէնկ երկու անգամ յարձակում կրեցին Չինացիներէն սակայն երկու անգամուն ալ յարձակողները ետ մղուցան մեծ կորուստով։

—Յունվ. 26ին Փարիզէ դարձուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Պարսկաստանի Գուշան քաղաքին մէջ երկրաշարժի ցնցումները կը շարունակուին յունվ. 17էն ի վեր, թէ 1,200 հոգի մեռած են եւ շատեր վիրաւորուած են, եւ թէ ահ ու դողը աննկարագրելի է։ Հաւանօրէն սխալ կայ այս թիւերուն մէջ, վասն զի նախընթաց օրը թէհրանէն դարձուած հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ մեռածները 200 են։ Սակայն եւ այնպէս կ'ըսէ թէ անցեալ ձմեռուան սոսկալի երկրաշարժին զիմացող շէնքերը հիմա կործանած են եւ ասպարէզ վերստին աւերակներու կոյր մը դարձած է։

—Ֆրանսայի բաղամարդութեան 1893 տարւոյ վիճակագրութիւնը վերջերս հրա-

